

RĂZBOAIELE BALCANICE CA SPECTACOL MEDIATIC: RELATAREA JURNALISTICĂ

Andreea-Mihaela Creangă*

Cuvinte cheie: război, presă, Balcani, acoperire mediatică
Keywords: Balkan wars, press, coverage, public.

Balkan Wars as a Media Spectacle: the Journalistic Story (Abstract)

The two Balkan wars were the events of a colossal proportions in the history of Southeast Europe. Romanian people welcomed with great concern and passion the bloody events from Balkan. The major interpretive contrary separates the epic story of Balkan War from the narrative Bulgarian campaign in the Romanian press. They are not two equal speeches, not quantitatively nor qualitatively. The first Balkan War is one of a lucid analysis. The second Balkan War brings into focus the enthusiasm instead of reflection. The press turns overnight in a instrument of energy coagulation from the public.

Datorită rolului formativ, de influențare și manipulare a opiniei publice, presa reprezintă o putere în orice societate modernă sau comunitate culturală. Anul 1829, când apar „Curierul românesc” și „Albina românească”, reprezintă o dată de referință pentru publicistica românească, în ciuda unor afirmații recente, care încearcă să fixeze începuturile presei cu mai multe decenii înainte. În perioada anilor 1900–1916, scena presei din țara noastră a cunoscut variate apariții (reviste, almanahuri, suplimente, calendar, cotidiane, publicații diverse săptămânașe și lunare) în domenii dintre cele mai variate precum învățământul, politica, armata, biologia, muzica, religia și teologia, justiția și dreptul, comerțul și industria, medicina, economia și finanțele, literatura și numismatică, sportul, diversele meserii, viticultura, moda, vânătoarea sau apicultura. Toate cotidienele și-au mărit formatul, iar cele mai importante dintre ele și numarul de pagini de la patru, la șase, opt, și chiar mai mult. Dacă în 1884, când tirajul mediu al cotidiinelor politice oscila în jurul a 3.000 de exemplare, „Universul” bătea recordul cu 5.000 de exemplare per numar, în 1898 se tiparea în 50.000 de exemplare. Si în Transilvania, la început de secol XX, presa românească a cunoscut o perioadă de mare

efervescență culturală: „Timpul de trei decenii, de la înființarea ‘Tribunei’ din Sibiu până la izbucnirea războiului mondial, poate fi considerat cu drept cuvânt, ca epocă de maximă înflorire a ziaristicii românești ardelenă”¹. Războalele balcanice sunt urmările cu interes. În paginile revistei „Cosânzeana” apăreau peste 30 de știri despre pregătirea și desfășurarea ostilităților. Datorită relatărilor unor corespondenți ai redacției, reușim să ne facem o idee destul de clară asupra evenimentelor. Vicisitudinile războiului, suferințele îndurate de soldați, atrocitățile comise de ambele tabere beligerante, descrierea situațiilor de pe câmpul de luptă, compătimirea refugiaților, relatăriile despre tratamentele inumane la care erau supuși prizonierii, evocările sau amintirile participanților pledează, în mare măsură, în articolele apărute în revistă în timpul războaielor balcanice, pentru grabnica încheiere a păcii. Si totuși pacea s-a încheiat cu greu. La trei numere distanță, după ce revista anunță că s-a încheiat pacea, în urma primului război balcanic, la 30 mai 1913, apărea un alt articol în care se spunea că România este gata de război. Un caz și mai interesant, care pledează în favoarea păcii, îl reprezintă numărul din 10 august 1913, când sunt publicate nu mai puțin de

* Universitatea „Al. I. Cuza”, Facultatea de Istorie, Iași, România. E-mail: ada_andreea1210@yahoo.com.

¹ Ioan Lupăș, *Contribuții la istoria ziaristicii românești ardelenă*, Sibiu, (1926), 25.

trei articole referitoare la această temă: un protest violent împotriva atrocităților comise de război (articoulul *Trei mii de picioare de lemn*); o relatată despre povestea unui soldat întors de pe câmpul de luptă, care dezvăluie mizeria și viața inumană dusă de români pe frontul bulgar (articoulul *Prin văgăunile Herțegovinei*); o comparație între tratamentul uman al prizonierilor bulgari în România și tratamentul dur și crud la care erau supuși românii și străinii în Bulgaria (articoulul *Prizonieri bulgari în România*)². Întreaga presă românească se adresează totuși unui public limitat. O opinie publică preponderant urbană, într-o țară unde, cu toate progresele în dezvoltarea învățământului, la începutul secolului al XX-lea, peste 40% din populația adultă rămâne analfabetă³.

Criza balcanică a reizbucnit violent în 1912. România, neutră în 1912, este deja beligerantă în 1913. Acțiunile diplomatice monopolizează caracterizările de presă în cazul războiului balcanicilor împotriva Imperiului otoman. Imaginele frontului răzbăt în presă dar ele înfățișează obsesiv atrocitățile și limitele civilizației beligeranților. Opiniile prezентate în presă simpatizau cu cauza Turciei mai mult decât cu aspirațiile balcanicilor. În martie 1913, „Adevărul” scrie despre căderea Adrianopolelui. Reiese că turcilor nu ar trebui să le fie rușine, fiindcă orașul lor sfânt nu s-a predat, ci a fost luat cu asalt după o luptă disperată. O rezistență eroică ce parea capabilă să mai atenuzeze din impresia deplorabilă a înfrângerilor suferite de turci, care aproape îi alungaseră din Europa⁴. O altă temă de interes este desigur împărțirea prăzii de război. În aprilie 1913, ziarul „Mișcarea” publică un articol din care reiese îngrijorarea față de cuceririle națiunilor ce au pus bazele Alianței Balcanice: „Momentul cel mai critic în evolutia evenimentelor de la sud de Dunăre va fi momentul în care aliații vor trebui să-și împartă prada de război. [...] Sub ruinele din Turcia europeană, a rămas un nou vulcan care va zgudui intotdeauna pacea în Europa. O astfel de situație nu poate fi vindecată cu jumătăți de măsură și intervenții platonice. Europa are obligația morală de a face o desfasurare supremă de forță pentru a pune capăt, o oră mai devreme, luptelor care chinuie lumea balcanică”⁵.

De la început, însă, răzbate puternic teama față de o eventuală izbândă a Bulgariei ce ar modifica substanțial echilibrul puterii. „Flacăra” din 27

noiembrie 1912 scrie despre „văicăreală” din presă, din cluburi, comitete ale partidelor, cenacluri literare sau cafenele. Pretutindeni, chiar și pe uliți, se discută despre primejdia Bulgariei tari, care se va întoarce împotriva unei României slabite. Și atunci va fi... vai de noi”⁶. Deși conștiință că trebuie să-și dea examenul de maturitate într-o criză balcanică prelungită într-un conflict sângeros, România, „strălucește” prin absența ei, ca o țară care nici nu ar avea conaționali sau alte interese de apărăt în regiune. Ea se comportă pasiv ca și cum ar fi bolnavă de abulie⁷. La nivelul relatărilor de presă, România anului 1913 se zbătea într-un conflict interior, care a răbufnit violent în opinia publică (dezbatări publice, teoretizări savante, etc.). Tot mai nesigură pe ea, România începuse să semene cu o „imensă cafenea, saturată de obrăznicia chelnerilor”⁸. Se simțea o „decădere”, o „stare bolnăvicioasă” a vieții publice românești. Frământările cotidiene întețeau febra ce cuprinse tabăra intervenționiștilor, care vedea cu disperare cum țara va pierde din nou trenul⁹. Români se simt batjocorați de bulgari pentru atitudinea lor nechibzuită și lașă. Se cere intervenția neîntârziată în război. Cel mai virulent, liberalii, aflați în opozitie, „Viitorul” anunță în iunie 1913 că România nu mai poate rămâne în aşteptarea noilor evenimente, nepăsătoare cum a fost în tot timpul evenimentelor conflictului turco-balcanic¹⁰. Se construiesc scenarii despre posibile amenințări ale bulgarilor vizând chestiunea Dobrogeană: „Cine știe dacă într'o zi vecinii noștri de peste Dunăre nu ne vor căuta și nouă cărciob, și dacă nu se vor încerca să inventeze o chestie Dobrogeană după cum au știut să creeze o ‘chestie macedoneană’”¹¹. Alexandru Ciurcu de la „Adevărul” scrie, de altfel, tranșant: „O Bulgaria mare, megalomană, tanțoșe și năvălitoare ar fi o primejdie și pentru noi și pentru statele balcanice și că trebuie să tăiem din unghișoară, să rotunjim din toate părțile spre a o reduce la o dimensiune rezonabilă care să cumințească pe bulgari și să-i facă să redobândească noțiunea realităței și a proporțiilor”¹². Un alt articol, din ziarul românesc „Mișcarea”, explică propagandistic motivele și obiectivele invaziei românești din Bulgaria:

“Am rămâne pentru totdeauna sub amenințarea tunurilor din Bulgaria, și, cu războiul în fiecare an pe pragurile noastre, înflorirea națiunii noastre s-ar

⁶ Flacăra, 27.X.1912.

⁷ Adevărul, 1 iunie 1913.

⁸ P. Locusteanu, Flacăra, 27 octombrie 1913.

⁹ C. N. Fundățianu, Viitorul, 3 iunie 1913.

¹⁰ Viitorul, 20 iunie 1913.

¹¹ Gabriel Urzică, Viitorul, 21 iunie 1913.

¹² Adevărul, 9 iunie 1913.

² Cosânzeana, din 30 mai 1913.

³ Vasile Păsăilă, Presa în istoria modernă a românilor, București, (2004), 100.

⁴ Adevărul, XXVI, nr. 8443, 15/28 martie 1913, 1.

⁵ Ziarul Mișcarea, București, 20 martie / 2 aprilie 1913.

fi oprit; acum însă, bulgarii ar putea simți, de la început greutatea armelor noastre de fier, sub presiunea jugului nostru, ei ar putea renunța pentru totdeauna la aspirațiile lor îndrăznețe și nedrepte [...]. Rolul de astăzi al României este acela al unui chirurg calificat și îndrăzneț care trebuie să taie fără milă în carne, în scopul de a înlătura din rădăcini tot răul care amenință viața întregului organism. Operațiunile noastre militare de pe cealaltă parte a Dunării trebuie să fie intervenții chirurgicale obișnuite azi, și nu doar paliative, care să opreasca febra de moment, lăsându-ne cu amenințarea că va reveni mâine mult mai puternică”¹³.

Toate indiciile conduc însă spre mobilizare. Faptul se petrece la 20 iunie 1913, într-un entuziasm de nedescris. Venise „Ziua cea mare” cum titrează „Viitorul” „(...) în baia de soare și lumină (...), mii și mii de oameni, manifestau pentru războiu, și nu era zău nimeni în piept cu inima rece. Tinerii uitau că și pot scurta o viață care de-abia au început-o, părinții plângneau nu de durerea că și trimit copiii la războiu – lașitatea nu e o notă a sufletului românesc – dar plângneau de bucuria că au ajuns să vadă pe copiii lor vrednici de-a sluji pământul în care pe curând ei vor intra”¹⁴. „Universul”, ziarul cu cel mai impresionant tiraj al vremii, conseagna în ajunul mobilizării că țara vrea cu orice preț războiul: „Din toate colțurile țării noastre, vinește doar un sunet care vine din toate inimile, strigând într-o singură voce: Vrem război! Nu există nici o putere în România care ar putea opri războiul: oricine se va ridica împotriva curentului va fi zdorbit de valurile sale. [...]”¹⁵. Printre cei prezenți, într-o notă aparte de culoare, scrie și Constantin Bacalbașa: „Mulțimea a fost imensă. Multe pancarte au avut inscripții legate de război și strigătul „Mobilizarea!” a ieșit din gura a mii de oameni. [...] Decretul de mobilizare ridică o furtună de entuziasm. Rezerviștii se grăbesc la București din centrele cele mai îndepărtate, trenurile sunt aglomerate, oamenii stau pe partea de sus a vagoanelor cântând și sunt încă plini de viață. Cât de departe suntem de marele razboi!”¹⁶. Puțin mai târziu, o nouă relatere, din memoriile unui mobilizat, nimeni altul decât Constantin Gane: „Un număr nesfârșit de români care au plecat să lupte undeva, oriunde [...]. M-am uitat cu atenție la cei care au pășit pe ultima placă a podului, pe teritoriul Bulgariei. Unii dintre ei au început să cânte

și să strige, și-au aruncat caschetele în aer, alții se uitau înapoi cu tristețe în ochi. Totuși majoritatea dintre ei, și se poate spune acest lucru fără a fi greșit, cred că opt din zece, au făcut repede semnul crucii ca și cum Dumnezeul nostru nu ar fi fost același Dumnezeu și al celor bulgari și, ca și cum El ar fi în măsură să ia o decizie și să supravegheze viața a celor care au plecat la război. [...]”¹⁷.

Majoritatea autorilor români au găsit argumente pertinente în favoarea anexării Dobrogei meridionale: trecutul istoric al provinciei, necesitatea unui spațiu de refugiu pentru aromâni din Balcani, preferința populației musulmane, majoritară în zonă, pentru stăpânirea românească. Aceste trei argumente, des invocate de propaganda română interbelică, nu fuseseră clamate la momentul 1913. Atunci fusese atinsă, de o manieră destul de vagă, doar problema aromânilor¹⁸.

Marșul armatei este unul triunfal. Presa îl redă amănunțit. În câteva zile armata română intrase pe o adâncime de 25 de km și pe o lărgime de 150 km (30 iunie), ceea ce, desigur, ar fi pus în uimire pe toți cunoșătorii într-ale milităriei¹⁹. Cu prilejul intrării trupelor românești pe teritoriul bulgar, însotite de reporteri și scriitori înrolați voluntar, apar primele reportaje de front. Se conturează imaginea unei țări în derivă, a unui popor necivilizat. Populația trăiește în Bulgaria sub un regim de teroare. Bărbații valizi sunt concentrați, invalizii păzesc orașele dar nu pot garanta siguranța publică. Furturile și crimele se petrec la ordinea zilei, teama îi împiedică pe oameni să iasă noaptea pe străzi. Poșta nu mai vine, ziarele nu mai apar²⁰. Curând apar informații și despre urmele confruntărilor. Dar ale confruntărilor dintre foștii aliați. Trimisul special al ziarului „Adeverul”, a trăit între liniile fronturilor adevărate „zile de groază”. Iată câteva secvențe memorabile:

„Întrând în Doiran am fost izbiți de duhoarea pestilențială a cadavrelor intrate în putrefacție. De aici ne-am dus cu o barcă în satele Surlovo și Pataros. Amândouă erau pline de cadavrele femeilor, copiilor și moșnegilor cari se zbăteau încă în spasmele morții. (...) Pe străzile localității Kukusch era un spectacol fioros: la mici distanțe zăcea cadavre de copii cu ochii scoși, bătrâni cu limba tăiată și femei cu gâtul rupt. (...) În satul Datli unde rămăsesese un singur bulgar, dar și pe acesta

¹³ *Mișcarea*, V, nr. 152, 8 / 21 iulie 1913, 1.

¹⁴ *Viitorul*, 23 iunie 1913.

¹⁵ *Universul*, XXXI, nr. 176, din 29 iunie / 12 iulie 1913, 1.

¹⁶ Constantin Bacalbașa, *Ziaristica română din zilele noastre*, București, (1922), 116.

¹⁷ Constantin Gane, *Amintirile unui fost boleric*, Editia a 2-a, București (1915), 27–28.

¹⁸ Gheorghe Zbuchea, *România și războaiele balcanice (1912–1913). Pagini de istorie sud-est europeană*, București, (1999).

¹⁹ *Adeverul*, 6 iulie 1913.

²⁰ *Ibidem*, 9 iulie 1913.

il legaseră grecii de un pom și puseseră foc sub el. (...) Cea mai zguduitoare impresie ne-a făcut-o o femeie pe care am întâlnit-o într-un sat ascuns în munți, și strângând la săn capul despăgăit de trup al copilașului ei striga: Rusia, tu ne-ai nenorocit! Dumnezeu să te pedepească!”²¹.

La câteva zile de la trecerea Dunării, atenția opiniei publice românești, se va detașa treptat către o altă problemă, ascunsă de oficialitate, și care a apărut pe neașteptate, la început periferic în ziarele timpului: episodul holeric. Deși cu precauție, totuși unele ziare încep să scrie că marșul armatei noastre nu a fost un triumf deplin, ci a fost umbrit de mii de victime datorate nu războiului, ci holerei. „Pentru ce misterul acesta?” – se întreba ziarul „Adeverul”.

Dar „tăcerea” a continuat și în același sens și epidemia de holeră – cu toate asigurările doctorului Mina Minovici. În timp ce armata română era decimată de holeră pe câmpurile Bulgariei, protipendada serba victoria la București. O victorie – e drept – neobținută încă oficial. O mărturisire târzie, din noiembrie 1913, reflectă această discrepanță absurdă: „(...) Viața e făcută din contraste: aici bal; peste Dunăre, foame și holeră. Fețele rase proaspăt și pudrate, frezuri lucii de pomadă, monocluri, pantaloni albi cu dungă, flori la butonieră. (...) Toți domnii aceștia care strălucesc de sănătate, ar fi putut duce fiecare, câte cinci răniți în spate. (...) Mă gândesc la cei 500 000 de soldați care mănâncă pâine mucegăită (când o au și pe aceea); mă gândesc la cei care mor cu măruntaiile sfâșiate de ghearele de foc ale holerii; mor urlând și mușcând pământul, ca să-i sfâșie apoi câinii prin porumburi. Și îmi vine atunci să-i aud”. Se știe că holera a făcut victime importante. La Orhanie, în fiecare zi erau duși la groapa comună un număr de 30 sau 40 de decedați. Imaginea spitalului din această localitate bulgară a rămas una sumbră în memoria martorilor oculari. În timp ce din unele odăi se auzeau gemetele celor prinși de durerile molimei, alături „dăնțuiu” cei vindecați, iar în alt pavilion de abia mai răsuflau muribunzii, cei care imediat ce închideau ochii erau transportați către groapa cu var, acolo unde o movilă de pământ, cu o cruce deasupra, amintea de faptul că odihneau întru cele veșnice soldații români. Dar ca și cum aceste mărturii nu erau suficiente pentru a ilustra o anumită dimensiune tragică, amploarea epidemiei a fost reflectată și în rapoartele întocmite de autoritatea bulgară. În toamna lui 1913, directorul Serviciului Sanitar din Bulgaria, doctorul Russeff, publica la Sofia o serie de detalii interesante cu privire la epidemia de holeră. Armata română era

responsabilă de extinderea epidemiei, datorită condițiilor neigienice și murdariei în care trăiau soldații și ofițerii: „E stabilit că soldatul român e foarte murdar și se hrănește fără să facă alegerea mâncărurilor: mămăliga nefiartă, fructe și verdețuri crude, bea apă chiar murdară și altele”. Ziarul „Bălgaria”, în numărul din 17 decembrie 1913, semnală și el că holera, ce se abătuse asupra țării, se datora „năvălitorilor” români. Armata română suportase cele mai grele pierderi (numai la Orhanie au rămas peste 100 de morminte ale soldaților români), iar cauza rămânea aceeași: reaua igienă a soldaților. Românii nu le plăcea să trăiască într-un loc deschis și obișnuiau să transforme într-un veritabil grajd orice spațiu pe care îl populau. Concluzia era simplă și denigratoare: armata română nu ar fi făcut mai nimic pentru a împiedica extinderea holerei către populația civilă. Dimpotrivă, românii s-ar fi străduit să extindă flagelul cât mai mult, prin contaminarea directă sau indirectă²².

Pe lângă holeră, armata era prost echipată și lipsită de mijloace de subzistență. Foametea fiind o prezență greu de înlăturat. Printre reportajele de pe front, nu foarte numeroase care subliniază acest aspect, le semnalăm pe acelea publicate de scriitorii N. N. Beldiceanu și N. Davidescu, în ziarul „Flacăra”. Povestea primului: „Nicopole, 7 iulie 1913. În drumul acesta am auzit atâtă vorbind românește că ni se părea că săntem în țara românească. (...) Mă culc flămând și însetat. N'am nici manta, nici foae de cort, să mă învelesc. Pun capul pe sacul cu pesmeți și mă învelesc cu snopi de orz. (...) Plevna, 10 iulie 1913. (...) La jumătatea drumului ne-au ieșit din niște arături vreo 30 de dezertori turci. Erau turci care căzuseră în măinile bulgarilor la Kirkilise, și bulgarii ii vârâseră acum în rândurile lor și-i trimisese împotriva sârbilor. La toți le scânteau ochii de bucurie și se uitau cu adevărată dragoste la noi. Cățiva aveau trăsături fine; erau îmbrăcați bine și păreau băieți luminați. Soldații noștri și-au împărțit pâinea cu ei (...) și turcii le dădeau, în schimb, tutun. (...) Intrărăm într-o cărciumă plină stup de soldați (...), toate mâncărurile erau ardeiate foc. Ca să putem mânca repede, la fiecare fel, dădeam năvală prin învălmășeala grozavă, în bucătăria plină de nori de muște, și ne luam mâncarea. Vinul era bun și ieftin. Un vin roșu, care mirosea a trandafir. Glasurile creșteau să spargă geamurile murdare, prin care de abia intra lumina soarelui e piept toate ipochimenele acestea pudrate și să le răcnesc în față toată ticăloșia”²³.

²² Claudiu -Lucian Topor, *Germania, România și războaiele balcanice (1912–1913)*, Iași, (2008), 210–212.

²³ Flacăra, anul 2, nr. 45, 2 noiembrie 1913.

²¹ Ibidem, 17 iulie 1913.

Parcurgând aceste fragmente din reportaje de front, e drept relatari *post-factum*, sesizăm discrepanța cu unele texte anterioare, care îi acuzau pe bulgari de barbarie și mizerie desăvârșită când, în fond, degringolada, mizeria, lipsurile și epidemia, care faceau ravagii în rândurile trupelor române, erau trecute sub tacere sau mult micșorate ca amploare.

Presa din România prezintă campania armatei din Bulgaria sub mandatul civilizației europene. Spre deosebire de bulgari, socotîți „barbarii Balcanilor”, românii împlinesc un act de dreptate, o operă de omenie și civilizație. Conform unor autori români, precum I. N. Roman, C. Kirițescu, C. Brătescu, primitivismul bulgar se asociază cu violența, setea de răzbunare, invidia, secretomania, dar și cu răbdarea, perseverența în așteptarea momentului prielnic pentru atac sau agresiune²⁴. Spiritul disciplinat, taciturn și hârnicia bulgarilor sunt, în general, recunoscute de autorii români. Afirmația „Bulgarii sunt leneși din fire” făcută de Th. Holban, în anul 1939, într-un document de uz intern, rămâne rarismă²⁵. În diverse articole de presă, note, însemnări sau scrisori propagandistice și-au găsit cu ușurință locul caracterizări umilitoare pentru orgoliul național al unor popoare, pe care, în acele cumplite vremuri, nu doar Dunărea le despărțea. Bulgarii erau numiți „urmașii lui Asparuch”, un popor cu instințe bestiale, care își satisfăcea sentimentele josnice de răzbunare prin jafuri, incendii, violuri și măceluri aspră unor fințe slabe și fără apărare. Europa civilizată și-ar fi întors înșelată și scârbită față de la acest popor, pe care, nu cu mult timp în urmă, îl socotea cel mai energetic reprezentant al civilizației în Orient. Din toată Peninsula Balcanică, bulgarii erau considerați poporul cel mai crud, cel mai sălbatic. Se credea că, încăpătânați și îndărătnici, ei i-au atacat pe sărbi și greci, gonindu-i de pe pământurile lor. Motivația mobilizării la români era una simplă: pe lângă necesitatea de a asigura linisteala frontieră, „chemarea” armatei răspundea și unor imperitive europene. Dimitrie Dimiu, un rezervist al campaniei din 1913, își amintea, în cuvinte expresive, despre finalitatea imediată a războiului: „să punem stăvilar sălbăticilor de la miazăzi, să ne croim hăneted către bulgari și să scriem în istoria popoarelor o pagină de jertfe și izbândă”²⁶.

²⁴ I. N. Roman, Proiecte, gesturi, cuvinte bulgărești. *Analele Dobrogei* (A. D.), anul I, nr. 1, (1920), Cernăuți, 126; Gh. A. Dabija, *Amintiri din Bulgaria*, București, (1936), 364; Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru reîntregirea României*, Ediția a II-a, București, (1989), vol. I, 85.

²⁵ Arhivele Naționale Iсторice Centrale (A.N.I.C.), fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 137/1939, f. 26.

²⁶ Topor Claudiu-Lucian, *op. cit.*, 201.

Episodul păcii de la București marchează epilogul acestei campanii de presă. Victoria armatei trebuie întreținută de o prestație pe măsură a diplomației. De aici și următoarea de articole ce fac elogiu pacificatorilor din Balcani. România victorioasă nu trebuie atinsă de imaginea vecinului hrăpăreț ce profită de cearta aliaților balcanici, ca să obțină o palmă de pământ istoric. De la țara războinică se trece la țara pacificatoare! La un secol distanță (aluzie la tratativele russo-ottomane din 1812), capitala București, devine cetatea păcii și concordiei²⁷. „Fiți bineveniți făuritori ai păcii” își intitulează articolul din „Dimineața” M. Sărățeanu. Ceea ce urmează este o pagină de journalism înflăcărat. Sunt luni de zile de când, porniți contra Turciei, aliații balcanici au început războiul, poate „cel mai săngeros” din cîte războaie cunoscuse omenirea. „Coasa morții” secerase tot ce a găsit în cale, când se părea că sună în sfârșit și ceasul păcii. După ce o lume întreagă crezuse că s-a pus capăt războiului, un alt război a izbucnit între foștii aliați. Din nou s-a început vărsarea de sânge, noi victime au căzut, alte regiuni au fost pustiite. Dar speranța nu a murit. „Ca o rază de lumină” pe pământul vecinilor a pătruns armata română. Săbiile ei nu au răspândit moartea, tunurile nu au adus ruina și pustiul. Au impus pacea, mult așteaptată. Pe pământul „ospitalier” al țării calcă acum delegații neamurilor ce s-au războit. Sunt bineveniți și sosesc cu gând curat să curme „o oră mai curând” orgia săngeroasă stârnită la sudul Dunării albastre²⁸.

Principala consecință a reflectărilor patetice despre războiul balcanic în presa românească o reprezintă crearea și mai ales alimentarea unui curent bulgarofob în societatea românească. Un curent ce a generat peste Dunăre reacții virulente ce au alimentat o mereu nepotolită sete de revanșă a bulgarilor. S-a acreditat tot mai mult ideea că războiul din vara anului 1913 a fost pierdut datăriă implicării României și Turciei. Cele două state vecine „contribuise” decisiv la dezastrul Bulgariei, iar riposta trebuia să fie pe măsură. În cele cincisprezece zile cât a durat „Golgota bucureșteană” și în perioada imediat următoare, la Sofia criticile și disputele erau în plină desfășurare. Guvernul bulgar, format în plină criză politică în vara lui 1913, după demisia lui Stoian Danev, era compus dintr-o coaliție fragilă, ce îi cuprindea pe radoslavisti, stambuloviști și fracțiunea liberală

²⁷ *Conservatorul*, anul XIII (1913), nr. 154, miercuri 17 iulie. „Bucureștii oraș de pace și concordie”.

²⁸ *Dimineața*, București, anul X (1913), nr. 3364, marți 16 iulie. „Fiți bineveniți, făuritori ai păcii”.

a lui Toncev. Alegerile din luna noiembrie 1913 au relevat deziluzia provocată națiunii de recențele războaie. Rezultatul lor îi sancționa atât pe liberalii progresiști (Danev), radical-democrați sau naționaliști, cât și gruparea premierului Radoslavov. Electoratul a acordat căștig de cauză agrarienilor, fracțiunilor socialiste și democraților. Pentru ca guvernul să poată beneficia de sprijin parlamentar, în condițiile în care suveranul îi acordase în continuare credit lui Radoslavov, erau necesare voturile agrarienilor din parlament. Ei condiționau însă sprijinul politic de necesitatea demiterii lui Ghenadiev, a ministrului de externe care, nu cu mult timp în urmă, organiza activitatea bandelor de comitagii din Macedonia²⁹.

„Bulgarii au privit cu durere teritoriul lor, fiind trecut acum în România, dar mulți tătari și turci au salutat acest eveniment. Pe cât de urâtă și ostilă a fost privirea în ochii bulgarilor, pe atât de prietenoasă a fost privirea din ochii musulmanilor și turcilor”³⁰.

Mulțumiri

Această lucrare a fost publicată cu sprijinul finanțier al proiectului „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”, POSDRU/159/1.5/S/133652, finanțat prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013.

²⁹ Claudiu-Lucian Topor, *op. cit.*, p. 246.

³⁰ *Universul*, XXXI, nr. 213, 5/18 august 1913, 1.